

**СОЦІОКУЛЬТУРНІ ПЕРЕДУМОВИ ЗАРОДЖЕННЯ
ТА ҐЕНЕЗИ ЄВРОПЕЙСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТІВ:
КОНТЕКСТ АКАДЕМІЧНОЇ МОБІЛЬНОСТІ**

У статті аналізуються процеси зародження та розвитку феномена "університет" в Європі. Розкривається зв'язок між трансформаціями університетської моделі та переходом людства в різні культурні епохи – від Середньовіччя до сучасності. Обґрунтовується факт спорідненості університетської традиції з ідеями академічної мобільності від доби їх зародження до сьогодення.

Ключові слова: академічна мобільність, модернізація освіти, університет, традиція.

Феномен університету посідає значне місце у сучасній культурі, століттями залишаючись осередком надбань людської цивілізації. За багатовікову історію університет довів свою здатність бути інтелектуальним осередком не тільки Західної, а й світової цивілізації. Університетська традиція пройшла через низку періодів докорінної трансформації суспільства, змінюючи свої організаційні засади, проте залишаючись носієм інтелектуальної традиції, певної університетської ідеї. В XXI столітті відбувається пошук нових орієнтирів розвитку університетів як соціальних інститутів, здійснюється потужна філософська рефлексія в цьому напрямку, в результаті якої повинні виникнути теоретично обґрунтовані концепції розбудови сфери вищої освіти в глобальному масштабі, реалізуючи ідеї створення наднаціональних просторів вищої освіти, імплементації ідей академічної мобільності тощо.

При цьому пошук філософських засад феномена університету в XXI ст. виходить на необхідність використання нових специфічних методологічних підходів. З цього приводу, зокрема, відмічається: "Зростання системності університетської освіти в ситуації функціональної перебудови, становлення її як складноорганізованого об'єкта формує проблему багатоаспектного аналізу освітнього процесу, що виявляє себе в розширенні дослідження зв'язку освіти та інших соціокультурних інститутів" [6, 14]. Посилення наукової уваги до феномена університету в умовах соціальних трансформацій посилюється тим, що одного тільки полягання "наявності" університету, вочевидь, недостатньо, адже треба спробувати зрозуміти, що ж означає його сутність, та оцінити, наскільки в повній мірі вона реалізована в тому, що сьогодні називають університетом [12, 52].

Критика сучасного організаційного стану університетів звучить так: "Звернувшись до сучасного університету, спадає на думку, що частіше за все він є не стільки науковим співтовариством, скільки організацією, в якій все підкорено бюрократії... Ця активність не тільки безплідна та шкідлива, а й здатна затормозити сотні тисяч людей, долучити їх до дурного хороводу (згадуючи останню людину Ніцше)" [12, 52].

На нашу думку, розкрити потенціал ідеї університету в якості певної традиції та здійснити пошук певних організаційних оновлень цієї ідеї можливо здійснити шляхом аналізу ґенези університету в історії людської культури. До того ж, попередній аналіз джерельної бази показав, що проблема актуалізації процесів академічної мобільності в контексті становлення глобального простору вищої освіти резонує із історією розвитку університету, що може відкрити дослідникам шляхи евристичного пошуку дієвих інструментів в сфері сучасної освітньої політики, спрямованої на підтримку мобільності в освітній сфері. Отже, актуальності набуває проведення аналізу процесів розвитку засад університету в європейській культурній традиції, пошуку продуктивних зв'язків між процесами становлення та розвитку цього соціального інституту і ідеями академічної мобільності.

У нашому дослідженні подальшої розробки знаходять ідеї таких дослідників, як: А. Готліб, О. Долженко, О.Ісаєва, С. Клепко, М. Михальченко, В. Кремень, Л. Мурашова, Я.Пелікан, А. Ржевська, Ю. Сергєєва, С. Смирнов, В. Садовничий, В.Фрїйхоф, В. Шмідт-Віггеман.

Говорячи про передумови виникнення університетів, дослідники акцентують увагу на факті існування великого нагромадження знань, отриманих протягом доби Раннього Середньовіччя, які вже неможливо було систематизувати та упорядкувати: необхідно було віднайти дієвий, сталий та надійний спосіб збереження знання його трансляції майбутнім поколінням [11, 92-93]. Саме в цих умовах почав формуватись середньовічний єдиний європейський освітній простір. Ми не випадково робимо акцент на факті існування прото-форм сучасного Європейського простору вищої освіти (ЕНЕА – European Higher Education Area) та Європейського простору досліджень (ЕРА – European Research Area). На користь нашого думки слугує теза Ю.Сергєєвої: "Мобільність академічного середовища в Європі далеко не новий феномен у освіті. Він зародився задовго до появи перших університетів та мав велике значення для розвитку європейської історії та культури. Але саме оформлення університетської освіти в Європі надало мобільності міжнародного академічного статусу. З появою університетів у XII столітті та аж до середини XX століття академічна мобільність була одним із головних прин-

ципів існування та розвитку вищої освіти в Європі" [9, 19]. При цьому, історично середньовічні університети мають зв'язки із атенеумами та ліцеями Давньої Греції, які нагадували середньовічні європейські університети, адже там підтримувалася воля думки та вітався виклик владі поруч із нечіткою організацією навчання, проте чіткого організаційного устрою вищі навчальні заклади набули лише із зародженням університетів: "Корпоративна форма організації надала університету стійкості, адже саме в Європі в XII ст. з'явилась така автономна, стала, корпоративна організація, різновиди якої функціонують і сьогодні" [8, 67].

В добу становлення університетів, студенти могли розпочати навчання в найближчому університеті та продовжити його в іншому чи вузах інших країн, оскільки навчання в усіх європейських університетах до XVII ст. відбувалося латиною, а навчальний план і присуджувані ступені були практично однаковими: європейські академічні пілігрими – це вчителі й студенти, що подорожують країнами Європи з метою набути чи поширити нові знання, причому подібні академічні подорожі починалися задовго до XII ст. [8, 70]. На нашу думку, є підстави в загальних рисах говорити про аналогію між політикою взаємного визнання дипломів та наукових ступенів у сучасному просторі вищої освіти, із схожою середньовічною традицією.

Академічній мобільності доби Середньовіччя сприяв факт використання універсальної мови викладання – латини, мінімізуючи мовні бар'єри при академічній мобільності. А.Готліб пропонує виокремлювати два періоди розвитку феномену університету в Європі: європейський середньовічний наднаціональний університет (XII – середина XV ст., становлення університету в якості соціального інституту) та національний університет (починаючи з середини XV ст.), стверджуючи наступне: "Починаючи з середини XV століття, доводиться вести мову не про європейський університет, а про університети Англії, Франції, Німеччини, Італії тощо. В подальшій історії університетів встановлення будь-яких періодів не виправдовується нічим" [1, 752]. Категоричність позиції дослідника, на нашу думку, спирається ще й на той факт, що лише наприкінці XIV ст. в Європі з'являються перші територіальні утворення, які відповідають в тій чи іншій мірі сучасним європейським державам-націям.

Історія становлення феномена університету в європейській культурі, на думку О.Долженка, дає підстави для формування акцентів щодо розуміння університету в якості потужного інструменту формування специфічних, над-утилітарних якостей особистості, на відміну від тлумачення університету в якості засобу трансляції знань: "На початку свого існування ці заклади не були "відкликом" на "кадрові" запити середньовічного суспільства. Аби отримати нотаріусів, здатних зняти копію або завірити юридично ту чи іншу угоду, зовсім не обов'язково було створювати Університет у Болоньї. Юридичні школи, що існували задовго до появи цього університету, такі практичні запити вони задовольняли повністю. Університет виник як наслідок потягу людей до високого знання, в якому міркування користі відігравали другорядну роль. Тобто він виник в якості реакції на чистий потяг до знань. Університети в момент свого виникнення розглядалися в якості певних нормативних центрів високого знання (на протиположності практичному; зокрема, практична медицина ніколи не входила до корпусу університетських наук, до кола яких входила, грубо кажучи, теоретична медицина, яка символізувала собою це знання)" [2, 22].

Прояви академічної мобільності в XV ст. не залишаються поза увагою державної політики. З цього приводу Ю.Сергєєва пише: "Заснування місцевих університетів в ряді країн створило передумови для проведення державної політики стримування міжнародної академічної мобільності. Така політика дозволяла не тільки здійснювати контроль над підготовкою студентів, але й запобігала витоку капіталу за кордон... Наприклад, коли імператор Фрідріх II заснував університет в Неаполі, то для забезпечення його виживання він ввів заборону своїм підданам на відвідування будь-яких інших університетів... Датчанам дозволялось навчатись за кордоном лише після того, як вони провчаться хоча б два роки в університеті Копенгагена" [9, 21].

У пізньому Середньовіччі погляд на завдання університетського викладання майже не змінився, проте університети змушені були відійти від своєї корпоративної замкненості та прилаштуватись під дух нових часів, все більше отримуючи рис державних установ, результатом чого стало зменшення університетської автономії, підвищення державного контролю над навчальним процесом [11, 100-101]. Наступним кроком, який співпав із процесами Реформації, став конфесійний розподіл університетів, які вимушені були обирати між католицизмом та протестантством, що слугувало фактором для ускладнення процесів мобільності в академічному середовищі.

Щодо ідеї університету доби Реформації, якій властиві принципи *sola scriptura* (тільки Писання) та *sola fide* (тільки віра), теологічні факультети отримують значного статусу в якості арени для інтелектуальної полеміки щодо догматичних основ протестантизму. З цього приводу В.Шмідт-Віггеманн зазначає, що університети отримують статусу форуму, на якому обговорюються складні догматичні питання [11, 28].

На зайвим буде зауважити, що феномен університету із початку свого зародження знаходився під впливом інституту церкви, точніше сказати, релігійна складова мала значний вплив на політику в галузі освіти в Європі. Зокрема, відомо, що Реформація загострила конфесійний аспект вищої освіти: в країнах, де релігійна дискримінація стала елементом державної політики, єдиною можливістю для навчання ставала еміграція до країни, де дозволялося вільне віросповідання [9, 22]. З цього приводу В.Фрйхоф відмічає наступне: "Лише у XVIII столітті, коли увага університетів була сконцентрована на спеціальній освіті та службі державі, питання конфесійності втратило будь-яку актуальність" [13, 42].

Аналізуючи ґенезу університетської традиції від її становлення до сьогодення, О.Долженко висуває тезу, що кожний новий етап розвитку європейської культури (Середньовіччя, Відродження тощо) відкривався періодом, коли університет акцентував увагу на, перш за все, соціально-гуманітарному знанні, якби створюючи тим самим передумови для майбутнього розвитку точних наук [12, 59]. Це є підтвердженням тези про неабияке значення університетів як інтелектуальних центрів розвитку європейської культури. Культуротворча місія університетів є важливим елементом розвитку суспільства, на користь чого можна навести наступну тезу: "Тисячу років існує базова дидактична модель (з певними обмовками). Але за цю тисячу років університет народжувався та вмирав не один і не два рази. Університет Середньовіччя, університет епох Відродження та Просвітництва (що дожив до сьогоdnішніх днів) та, в кінці кінців, майбутній університет XXI ст. – це різні університети. Їх не можна вивести один із одного. Кожен із них народжувався та помирав по мірі того, як вичерпувалась чергова концепція людини, коли він виходив у новий соціокультурний вимір" [12, 59]. Дійсно, кожен новий крок університету був пов'язаний із людиною як цілісним, багатограним і невичерпним явищем, проте університет залишається університетом в тій мірі, в якій він розгортає своє життя навколо проблематики реальної людини, яка є носієм конкретних соціально, культурно, національно та етнічно обумовлених якостей [12, 61-62].

Аналізуючи наступні етапи розвитку університетів, дослідник О.Ісаєва відмічає, що створені або перетворені в XIX столітті університети знаходились у більш або менш вираженому розриві з тими закладами, які із часів Середньовіччя або абсолютної монархії носили ту ж назву, адже зміст освіти не розглядався в якості спадку, метою була не передача елементів домінуючої системи цінностей, але участь у прогресі, у творчому русі суспільства [3, 93]. Цей період є добою підвищення організаційної складності університетів як результату, наприклад, реалізації гумбольдтівської ідеї університету.

Зазначимо, що дискримінація за конфесійною ознакою, про яку мова йшла при аналізові університетів доби Реформації, не є єдиною з форм дискримінації в освітній: академічна мобільність, в яку включались жінки з Росії, була простимульована відмовою Московського та Дерптського університетів приймати на навчання жінок, тому багато російських жінок із заможних сімей були вимушені навчатись у європейських університетах [10, 22]. Отже, академічна мобільність жінок була адекватною реакцією на певний соціокультурний контекст, політику в галузі освіти низки держав.

Підходячи до сучасних проблем університетів, зазначимо, що історичний розвиток університетів багато століть визначався ефективністю та взаємодією основних його функцій: навчаючої, дослідницької, культурної та соціальної [12, 25]. Соціальна роль університетів не завжди включається в процеси аналізу ідеї університету, проте на початку XXI ст., ознаменованого тектонічними соціальними трансформаціями, вона стає дуже важливою, а перенесення її аналізу на периферію дослідницького інтересу зменшує евристичний потенціал згаданих досліджень. В.Врагов зазначає, що під соціальною функцією університету розуміються певні дії, що робляться університетом у відповідності до прийнятих на себе обов'язків та відповідають на соціальні запити [12, 25]. Я.Пелікан в цьому ж контексті зазначає, що поступ знання через дослідження, передача знання в процесі навчання, збереження знання через публікації є чотирма ніжками університетського столу, жодна з яких не може довго втриматись, якщо всі інші не є достатньо міцними [7, 43].

Становлення інформаційного суспільства, що відбувається паралельно із швидким прогресом та поширенням інформаційних технологій, ставить університет перед задачею пошуку адекватних моделей інкорпорування цих досягнень у освітню практику: "Теперішня соціокультурна ситуація веде до змін в освітніх технологіях. На наших очах відбувається перехід від писемної до електронної освітньої культури... Розвиток дистанційної освіти дає широкі можливості навчання і соціалізації для тих людей, які не можуть здобути освіту у звичайних її формах, передусім для тих, хто має якісь фізичні вади. Створене людиною штучне інтелектуальне середовище може дати їм те, що не дала природа, ввести їх у людське суспільство, забезпечити роботою" [5, 182-183].

Дійсно, академічна культура університетів зазнала значних трансформацій під впливом процесів глобалізації: домінування політики неолібералізму по відношенню до вищої освіти проявилось у використанні методик управління бізнесом (високий рівень організації, індикація виконання робіт, перерозподіл ресурсів, ректори в якості адміністраторів тощо) [9, 50]. На сьогодні університети просто-таки змушені дедалі глибше поціновувати інші способи знання та мислення, які не так легко звести до критеріїв просвітницького раціоналізму: "Віра в раціональність постала перед викликом не лише в суспільстві загалом, а й особливо в академічному середовищі, оскільки багато хто знає про її можливі помилки та обмеження" [7, 97-98].

В. Садовничий, окреслюючи проблемну ситуацію, яку слід подолати університетам в XXI столітті, пише: "Важлива задача, яку необхідно вирішувати – це досягнути стабільності університету. Але стабільності не як чогось нерухомого, застиглого, а стабільності, яка досягається тільки постійним рухом вперед, стабільності через новизну... Необхідно усвідомлення справжніх, а не уявних університетських реалій, свідоме та цілеспрямоване оновлення основних університетських механізмів, яке б дозволило постійно підтримувати можливість змістовної творчої роботи викладача, співробітника, студента в університеті" [11, 12]. Ми погоджуємось із тезою, що реформування системи університетської освіти неможливе без посилення філософської складової в цілісній парадигмі університетської освіти, симптомом

чого стало б зниження необхідності давати знання (нехай навіть ті, що мають фундаментальний характер) на користь вміння користуватися методологією пізнання та перетворення світу [6, 46]. За таких умов університетська освіта перестає бути інструментом передачі знань, виходячи на рівень формування засад гнучкого мислення, установки на толерантність взаємин, продуктивний діалог, критичне сприйняття себе та своїх стереотипів, здатності до щоденного засвоєння нових суспільних відносин тощо.

Отже, в дослідженні нами, з одного боку, проведений аналіз зв'язків між трансформаціями європейського суспільства від доби Середньовіччя до сучасності та ґенезою засад університетської освіти, з іншого – проаналізовано вплив цієї ґенези на процеси імплементації академічної мобільності в різні періоди існування університетів. Вище нами зазначалось, що університет протягом своєї історії генетично культивував ідеї академічної свободи, пошуку істини, підтримував автономію розуму та наукову творчість. Сьогодні Україна разом з європейською спільнотою здійснює розбудову просторів вищої освіти та досліджень, активізуючи політику у сфері академічних обмінів. З одного боку, цей підхід нормативно закріплений в установчих документах із реалізації Болонського процесу, з іншого боку – він є відродженням важливої освітньої традиції, яка існувала та актуалізувалась в тій чи іншій мірі протягом всієї історії університетської освіти, яка є однією з основ ідеї університету в цілому.

Література

1. Готлиб А. Университет / А.Готлиб // Энциклопедический словарь Брокгауза и Эфрона. – Санкт-Петербург, 1902. – Т. XXXIV. – С. 751-788.
2. Долженко О. В. Очерки по философии образования : Учебное пособие / О. В. Долженко. – М.: Promo-Media, 1995. – 239 с.
3. Исаева Е.В. Университет // Университетское образование: Рефераты. Переводы. Статьи / сост. И. В. Карапетянц; науч. ред. Ю. Л. Троицкий; Российский гос. гуманитарный ун-т. Управление международных связей. – М. : РГУ, 2001. – С.92-110.
4. Клепко С.Ф. Філософія освіти в європейському контексті / Клепко С.Ф. – Полтава: ПОІППО, 2006. – 328 с.
5. Модернізація системи вищої освіти: соціальна цінність і вартість для України: монографія / М. І. Михальченко [та ін.]; голова ред. кол. В. Кремень; АПН України, Інститут вищої освіти. – К.: Педагогічна думка, 2007. – 257 с.
6. Мурашова Л. Г. Трансформация гуманистической "идеи университета" в культуре информационного общества : дис ... канд. филос. наук : 24.00.01 / Л.Г. Мурашова. – Томск, 2006. – 146 с.
7. Пелікан Я. Ідея університету ; пер. з англ. / Пелікан Ярослав. – К.: Дух і літера, 2009. – 360 с.
8. Ржевська А.В. Розвиток сучасної університетської освіти країн Західної Європи: монографія / А. В. Ржевська; ДЗ "Луган. нац. ун-т ім. Т. Шевченка". – Луганськ: ДЗ "ЛНУ ім. Тараса Шевченка", 2011. – 355 с.
9. Сергеева Ю.И. Академическая мобильность в Европе: история и современность : [монография] / Ю. И. Сергеева ; науч. ред. А. А. Прохоров ; Учреждение образования "Белорусский гос. педагогический ун-т им. Максима Танка". – Минск : ИВЦ Минфина, 2007. – 168 с.
10. Смирнов С.Д. Педагогика и психология высшего образования / С.Д. Смирнов. – 2-е изд. – М.: Издательский центр "Академия", 2005. – 400 с.
11. Университетское образование: приглашение к размышлению / В.А. Садовничий [и др.]. – М. : Изд-во Моск. ун-та, 1995. – 352 с.
12. Университеты на пороге третьего тысячелетия. "Ломоносов-94": Доклады и тезисы выступлений. Секции, семинары, круглые столы [Текст]: материалы Международного конгресса "Университеты на пороге третьего тысячелетия: проблемы единства и многообразия" (Ломоносов-94). Москва, 17-19 октября 1994 г. / ред. О. В. Долженко [и др.]. – М. : [б.и.], 1995. – 188 с.
13. Фрийхоф В. Европейский университет начала Нового времени: паттерны (реферат) / В. Фрийхоф // Alma Mater. – 1999. – №4. – С.40-44.
14. Шмидт-Виггеман В. Университет в ранний период современной истории: новые структуры знания // Alma mater. Вестник высшей школы. – 2001. – №10. – С.31-34.

References

1. Gotlib A. Universitet / A.Gotlib // Entsiklopedicheskiy slovar' Brokgauza i Efrona. – Sankt-Peterburg, 1902. – Т. XXXIV. – С. 751-788.
2. Dolzhenko O. V. Ocherki po filosofii obrazovaniya : Uchebnoe posobie / O. V. Dolzhenko. – M.: Promo-Media, 1995. – 239 s.
3. Isaeva E.V. Universitet // Universitetskoe obrazovanie: Referaty. Perevody. Stat'i / sost. I. V. Karapetyants; nauch. red. Yu. L. Troitskiy; Rossiyskiy gos. gumanitarnyy un-t. Upravlenie mezhdunarodnykh svyazey. – M. : RGGU, 2001. – С.92-110.
4. Klepko S.F. Filosofiiya osvity v yevropeiskomu konteksti / Klepko S.F. – Poltava: POIPPO, 2006. – 328 s.
5. Modernizatsiia systemy vyshchoi osvity: sotsialna tsinnist i vartist dlia Ukrainy: monohrafiia / M. I. Mykhalchenko [ta in.]; holova red. kol. V. Kremen; APN Ukrainy, Instytut vyshchoi osvity. – K.: Pedahohichna dumka, 2007. – 257 s.
6. Murashova L. G. Transformatsiya humanisticheskoy "idei universiteta" v kul'ture informatsionnogo obshchestva : dis ... kand. filos. nauk : 24.00.01 / L.G. Murashova. – Tomsk, 2006. – 146 s.
7. Pelikan Ya. Ideia universytetu ; per. z anhl. / Pelikan Yaroslav. – K.: Dukh i litera, 2009. – 360 s.
8. Rzhavska A.V. Rozvytok suchasnoi universytetskoj osvity krain Zakhidnoi Yevropy: monohrafiia / A. V. Rzhavska; DZ "Luhan. nats. un-t im. T. Shevchenka". – Luhansk: DZ "LNU im. Tarasa Shevchenka", 2011. – 355 s.

9. Sergeeva Yu.I. Akademicheskaya mobil'nost' v Evrope: istoriya i sovremennost' : [monografiya] / Yu. I. Sergeeva ; nauch. red. A. A. Prokhorov ; Uchrezhdenie obrazovaniya "Belorusskiy gos. pedagogicheskiy un-t im. Maksima Tanka". – Minsk : IVTs Minfina, 2007. – 168 s.
10. Smirnov S.D. Pedagogika i psikhologiya vysshego obrazovaniya / S.D. Smirnov. – 2-e uzd. – M.: Izdatel'skiy tsentr "Akademiya", 2005. – 400 s.
11. Universitetskoe obrazovanie: priglashenie k razmyshleniyu / V.A. Sadovnichiy [i dr.]. – M. : Izd-vo Mosk. un-ta, 1995. – 352 s.
12. Universitety na poroge tret'ego tysyacheletiya. "Lomonosov- 94": Doklady i tezisy vystupleniy. Seksii, seminary, kruglye stoly [Tekst]: materialy Mezhdunarodnogo kongressa "Universitety na poroge tret'ego tysyacheletiya: problemy edinstva i mnogoobraziya" (Lomonosov-94). Moskva, 17-19 oktyabrya 1994 g. / red. O. V. Dolzhenko [i dr.]. – M. : [b.i.], 1995. – 188 s.
13. Frykhof V. Evropeyskiy universitet nachala Novogo vremeni: patterny (referat) / V. Frykhof // Alma Mater. – 1999. – №4. – S.40-44.
14. Shmidt-Viggeman V. Universitet v ranniy period sovremennoy istorii: novye struktury znaniya // Alma mater. Vestnik vysshey shkoly. – 2001. – №10. – S.31-34.

Свириденко Д.Б.

Социокультурные предпосылки зарождения и генезиса европейских университетов: контекст академической мобильности

В статье анализируются процессы зарождения и развития феномена "университет" в Европе. Раскрывается связь между трансформациями университетской модели и переходом человечества в разные культурные эпохи – от Средневековья до современности. Обосновывается факт родственности университетской традиции с идеями академической мобильности от эпохи их зарождения до современности.

Ключевые слова: академическая мобильность, модернизация образования, университет, традиция.

Svyrydenko D.

Social and cultural background of European university origin and genesis: the academic mobility context

The university phenomenon has a great role at the modern culture. Also it is a center of aggregation of human civilization intellectual achievements. University tradition has passed through the series of social radical transformation periods. At the result university organizational basis was changed form time to time, but it stayed to be a carrier of intellectual tradition as well as idea of University. At XXI century new orientations of universities development are to be searched due to powerful philosophic reflection on this problematic. Critic of modern organizational condition of universities can be described as follows: most of modern universities are not pure scientific community but strong bureaucratic organizations.

Scientists hope to substantiate concepts of higher education sphere development theoretically taking into account global scale of processes. These processes implement ideas of creation of multinational areas of higher education together with ideas of academic mobility etc. The analysis of literature has shown that problem of academic mobility processes actualization at the context of creation of global higher education areas is resonated with the universities history and it can open new ways of heuristic scientific search of efficient instruments at the sphere of education politics focused on supporting of mobility of education sphere.

So it is actually to perform an analysis of processes of origination and development of universities fundaments at European cultural tradition together with search of productive connections between the processes of universities evolution and academic mobility ideas. The university education system reformation is impossible without amplification of philosophical knowledge at the whole paradigm of university education.

We put an accent at fact of proto-forms of European Higher Education Area (EHEA) and European Research Area (ERA) existence at universities history since they were established. Researcher Yu.Sergeeva also stays on position that academic mobility has a big history even before universities establishing: it appeared before the first universities and became a basic principle of development of higher education since XII century.

Students of first universities could start education at the nearest university and continue it at another one at own country or abroad. This situation is promoted by the fact that Latin was a uniform language for education at European universities. Also the plan of study and scientific grades were almost unified. We stand on positions that we have reasons to postulate that analogue between this Middle Ages tradition and politics of diploma mutual recognition take place.

Researcher O.Dolzhenko proposes a thesis that every new stage of European culture development (Middle Ages, Renaissance etc.) was started with period when universities accented one's attention on social-cultural knowledge. The scientist postulates that preconditions for exact sciences were originated at these periods. This point of view is evidence that universities have a role of intellectual centers of European culture and science.

At our research we performed an analysis of connections between the processes of European society transformations (since Middle Ages till present days) and genesis of fundament of University ideas. Also the influence of this genesis on implementation of academic mobility ideas was discovered at the different periods of universities history. We substantiate an idea universities genetically joined with ideas of academic freedom, search of true, autonomy of mentality and scientific creativeness. At present Ukraine together with European community builds the areas of higher education and researches by means of activation of academic exchanges. From one side, this approach is normatively fixed at Bologna process documentation. From another side, it is a new birth of important education tradition which takes place and get active at variant degrees during the whole history of university education. We developed an idea that academic mobility as one of important fundaments of universities as social institutions.

At our research we analyzed and developed ideas of following scientists: A.Gotlib, O.Dolzhenko, O.Isaeva, S.Klepko, M.Mykhalchenko, V.Kremen, L.Murashova, Ya.Pelikan, A.Rzhevskaya, Yu.Sergeeva, S.Smirnov, V.Sadovnichiy, V.Friyhoff, V.Shmidt-Wiggeman.

Key words: academic mobility, education modernization, university, tradition.